

KSIAŻKI EKONOMICZNO-ROLNICZE

Agrarny wopros i nacjonalno-oswoboditielskoje dżiżenije (Problem agrarny i ruch narodowo-wyzwoleńczy). Praca zbiorowa pod redakcją A. M. Rumiancewa. Moskwa 1963. Izd. socjalno-ekonomiczeskoj litieratury, str. 529.

Publikacja zawiera materiały z wymiany poglądów marksistów, znawców zagadnień agrarnych, dckonanej w lipcu-sierpniu 1960 r. w Hawanie i Bukareszcie. przy udziale przedstawicieli: ZSRR i niektórych krajów demokracji ludowej oraz krajów Europy Zachodniej, Afryki, Azji Środkowej i Południowej Ameryki w sprawie już przeprowadzonych reform rolnych w niektórych spośród omawianych krajów oraz ich społeczno-ekonomicznych skutków, jak też w sprawie stosunków agrarnych i walki o dokonanie reform rolnych w tych krajach, gdzie ziemia pozostaje nadal we władaniu obszarniczym, jak np.: w Argentynie — 83,6%, Wenezueli — 82, Meksyku — 81, Chile — 80,8. Urugwaju — 70,8, Brazylii — 62,3 i Ekwadorze — 45,1; gdzie jednocześnie minimalna ilość ziemi jest pod uprawą (od 1,3% w Paragwaju do 12 w Urugwaju) i gdzie bezrolni chłopci stanowią od 58% w Ekwadorze do 93 w Paragwaju — ogółu ludności rolniczej.

Agriculture in the Netherlands (Rolnictwo w Holandii). The Hague 1962 Gov. Printing and Publishing Office, s. 108.

Popularny, estetycznie wydany przez Informacyjną Służbę Zagraniczną Min. Rolnictwa i Rybactwa, bogato ilustrowany przewodnik o rolnictwie holenderskim, zawiera podstawowe wiadomości na temat: geografii, klimatu, gleby oraz powierzchni i ludności Holandii, jej rolnictwa w aspekcie historycznym, społecznym i ekonomicznym (z uwzględnieniem produkcji roślinnej i zwierzęcej i z podkreśleniem specyfiki rolnictwa holenderskiego, służby agronomicznej, szkolnictwa rolniczego, instytucji naukowo-badawczych, organizacji rolniczych, spółdzielczości oraz samego Ministerstwa Rolnictwa i Rybactwa). Informator jest rozsyłany zainteresowanym np. instytutom naukowym przez przedstawicielstwa holenderskie w poszczególnych krajach oraz wręczany obcokrajowcom, zapoznającym się ze stanem rolnictwa holenderskiego.

XXII Sjezd KPSS i problemy kołchoznowo i ziemielnowo prawa (XXII Zjazd KPZR i problemy prawa kołchozowego i rolnego). Moskwa 1962 Gosud. Izdat. Jurid. Lit., s. 327, nlb. 4.

Zbiór 13 artykułów, napisanych przez pracowników nauki — prawników, w sprawie problematyki wynikającej z postanowień XXII Zjazdu w zakresie prawodawstwa rolnego i kołchozowego, a między innymi: państwowego kierowania kołchozami i sowchozami, prawnych form zbliżających własność kołchozową i sowchozową z ogólnonarodową, prawnych zagadnień zarządzania i kontroli w kołchozach, działalności wewnętrznych organów kołchozowych i rozwoju demokracji wewnątrzkołchozowej, prawnego uregulowania zagadnień pracy i płacy w kołchozach oraz kompleksowego i najbardziej efektywnego użytkowania zasobów kołchozowych (gleb i środków trwałych) jako też o prawnej ochronie przyrody w ZSRR.

GEORGE P.: Précis de géographie rurale (Zarys geografii rolnictwa). Paris 1963 Presses Univ. de France, s. 360.

Autor, znany geograf francuski, którego pracę pt. „Wieś (problemy rolnictwa światowego)” przetłumaczono i opublikowano w 1959 r. w języku polskim — wydał obecnie nową pozycję dotyczącą geografii rolnictwa. Zajmuje się w niej produkcją rolną w różnych środowiskach przyrodniczych, ekonomicznych, technicznych i socjalnych podstawowymi problemami życia wsi, a także czynnikami oddziaływującymi w sposób bardzo istotny na rolnictwo (szczególnie w krajach zacofanych), jak:

naturalne warunki atmosferyczne i glebowe, rynek międzynarodowy, ekonomika i organizacja produkcji rolnej, problemy głodu i wyżywienia, ceny produktów rolnych itp.

GRONIEWSKI K.: Realizacja reformy uwłaszczeniowej 1864 r. Warszawa 1963 PWN, s. 286.

W Instytucie Historii PAN przygotowano pracę na temat wzbudzający wiele przeciwstawnych ocen. Na podstawie zarówno polskich jak i rosyjskich materiałów archiwalnych oraz źródeł drukowanych, autor zebrał dane charakteryzujące przebieg reformy uwłaszczeniowej w gubernii warszawskiej i siedleckiej. Zagadnienie tej reformy nabiera obecnie na znaczeniu ze względu na 100-letnią rocznicę powstania styczniowego. Od strony ekonomicznej autor ocenia reformę 1864 r. w ten sposób, iż mimo ograniczeń i trudności w przeprowadzaniu pozwoliła ona między innymi na rewindykację i usankcjonowanie części serwitutów, nadział bezrolnych, uwłaszczenie małorolnych, nadanie tytułów własności już istniejącym gospodarstwom — co dało w sumie zwiększenie o 900 tys. mórg ziemi użytkowanej przez chłopów.

HANSMEYER K. H.: Finanzielle Staatshilfen für die Landwirtschaft. Zur Theorie einer sektoralen Finanzpolitik. (Pomoce finansowe państwa dla rolnictwa. Z zagadnień sektoralnej polityki finansowej). Tübingen 1963 J. C. B. Mohr, s. 412.

Wychodząc z założenia, że współczesna polityka agrarna zachodnich krajów uprzemysłowionych jest w dużej mierze realizowana przy pomocy środków finansowo-politycznych, autor podjął próbę opracowania teorii sektoralnej polityki finansowej w zastosowaniu do rolnictwa, a to ze względu na wielorakość form finansowej pomocy państwowej, udzielanej tej dziedzinie gospodarki narodowej. Zgodnie z przyjętym założeniem autor rozważa najpierw podstawy teoretyczne tej polityki, po czym ośrodki ją kształtujące (eksperci, zawodowe organizacje rolnicze, partie polityczne i parlament), a następnie środki polityki finansowej i oddziaływanie finansowej pomocy państwa na rolnictwo. Całość jest bogato ilustrowana przy pomocy tabel i wykresów zamieszczonych w treści. Ponadto w załączniku dano przegląd rozmiarów pomocy finansowej udzielonej rolnictwu NRF w latach 1949—1960. W zakończeniu podano wykaz literatury i źródła.

HOEFT K. D.: Zur Agrarpolitik des deutschen Imperialismus von 1933 bis zur Gegenwart (W sprawie polityki agrarnej niemieckiego imperializmu od 1933 r. do chwili obecnej). Berlin 1960 VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, s. 122.

Łączne potraktowanie okresu Niemiec hitlerowskich i obecnej polityki NRF ma swe uzasadnienie w tych samych klasowych źródłach imperializmu i faszyzmu. Stąd też określony stosunek do życiowych interesów pracującego chłopstwa i rolnictwa. W świetle powyższych założeń autor omawia politykę i ustawodawstwo rolne, między innymi utworzenie stanu chłopów — żywicieli i dziedzicznych gospodarstw chłopskich w okresie hitlerowskim oraz analogiczne poczynania rządu bońskiego — tworzenie legendy silnych, rodzinnych gospodarstw chłopskich i nowego stanu żywicielskiego.

Materialien zur Problem der Westdeutschen Agrarstruktur (Materiały dotyczące problemu struktury agrarnej Zachodnich Niemiec). München 1961 BVL, s. 38 + mapy.

Pod auspicjami Towarzystwa Naukowo-Badawczego Polityki i Socjologii Agrarnej — autorzy dokonali studium porównawczego zagadnień agrarnych dla lat 1882, 1925, 1939 i 1950, względnie 1949 i 1960, ilustrując prezentowany materiał przy pomocy plastycznie opracowanych kartogramów. Punktem wyjścia jest problematyka rolnictwa w wysoko uprzemysłowanym społeczeństwie: proces produkcyjny i kształtowanie się dochodów oraz wydatków ludności przemysłowej i rolnej, problem zatrudnienia, wielkości gospodarstw w poszczególnych strefach produkcyjnych i polepszenia struktury rolnej, jako zadania dla polityki w poszczególnych regionach kraju.

MIASTKOWSKI I.: Kontraktacja roślin przemysłowych. Mechanizm bodźców ekonomicznych. Warszawa 1963, PWRiL, s. 184.

Celem pracy jest przedstawienie związków zachodzących między działaniem bodźców ze sfery wymiany (cen, premii itp.) oraz bodźców bezpośrednich, stosowanych przez odbiorcę zakontraktowanych artykułów rolnych. Badania oparto

na danych z kontraktacji buraków cukrowych, jęczmienia browarnego, rzepaku ozimego oraz lnu, na ogólnych doświadczeniach kontraktacji artykułów rolnych w latach 1956—1958, a także na ankiecie przeprowadzonej w 1957 r. w woj. łódzkim (pow. Kutno i Sieradz). Po omówieniu roli kontraktacji jako formy spójni między rolnictwem i przemysłem, jej przesłanek techniczno-ekonomicznych i produkcyjnych, oraz wpływu na strukturę produkcji i stabilizację plantatorów, a także podaż wytworzonych artykułów rolnych i warunki oddziaływania kontraktacji na jakość i wydajność plonów — autor kończy pracę wnioskami o pozytywnych i negatywnych stronach kontraktacji. Obszerna bibliografia przedmiotu.

MITIUSZKIN T. S.: *Analiza działalności gospodarczej socjalistycznych przedsiębiorstw rolniczych*. Warszawa 1963, PWRiL, s. 280.

Ukazało się tłumaczenie pracy autora radzieckiego na język polski, omówionej przez nas w nr 3/1961 r. „Zagadnień”.

NIEDLIELIN S. I.: *Analiza chozajstwiennoj diejatielnosti sielskochozajstwiennych przedpriatij* (Analiza działalności gospodarczej przedsiębiorstw rolnych). Moskwa. 1962, Izd. Sielskochoz. Lit. Żurnalów i Plakatów, s. 272.

Książka pomocnicza zatwierdzona przez Radę Naukową Państwowego Komitetu Rady Ministrów do spraw nauczania techniczno-zawodowego dla szkół rolniczych różnych typów, kształcących buchalterów i statystyków. Książka może być przydatna także dla kadry kierowniczej w kołchozach i sowchozach oraz dla zarządów gospodarczo-terytorialnych, przedsiębiorstw międzykołchozowych, stacji doświadczalnych itd. W podręczniku omówiono podstawowe zagadnienia analizy działalności gospodarczej kołchozów i sowchozów oraz innych przedsiębiorstw rolnych ze szczególnym nastawieniem na wykrywanie rezerw w produkcji rolnej i uzyskiwanie maksymalnych wyników przy możliwie najniższych nakładach pracy i środków. Metody i sposoby dokonywania analizy zilustrowane na konkretnych przykładach oraz wskaźnikach, dotyczących: wykonania planów produkcji roślinnej i zwierzęcej, przedsiębiorstw pomocniczych i przemysłowych związanych z rolnictwem, kosztów własnych, nakładów pracy i środków oraz osiągniętych wyników finansowych, w tym dochodów.

NOWIKOW I.: *Organizacja finansów w sowchozach* (Organizacja finansów w sowchozach). Moskwa 1962, Gosfinizdat, s. 120.

W publikacji omówiono podstawowe zagadnienia gospodarki finansowej sowchozów (jako państwowych przedsiębiorstw rolnych, będących na rozrachunku), jej specyfikę, wynikającą z sezonowego charakteru produkcji rolnej. Praca zawiera konkretne wskazówki, zmierzające do ulepszenia organizacji gospodarki finansowej sowchozów w zakresie: środków trwałych i obrotowych, planowania, finansowania, kredytowania sowchozów oraz dokonywania analiz wyników finansowych działalności sowchozów i przeznaczona jest dla aktywu kierowniczego, księgowych oraz pracowników finansowych i rolnych w gospodarstwach.

OLSZEWSKI H.: *Okresowość skupu zbóż w Polsce w latach 1948—1960*. Warszawa 1962, PWRiL, s. 215.

Autor opiera się głównie na materiałach źródłowych uzyskiwanych z przedsiębiorstw związanych z rynkiem zbożowym oraz na danych statystycznych i fachowej literaturze przedmiotu. Na tej podstawie daje on całościowy obraz gospodarki zbożowej w Polsce począwszy od charakterystyki ważniejszych czynników ekonomicznych i pozaekonomicznych, wpływających na kształtowanie się podaży zbóż. Następnie rozważa okresowe układy skupu i zachodzące w nim zmiany oraz ich ekonomiczne oddziaływanie na poszczególne dziedziny gospodarki zbożowej, ze szczególnym uwzględnieniem ważniejszych współzależności między okresowym układem skupu a obrotem przetwórstwem i magazynowaniem. Pracę kończy próba oceny wpływu okresowości skupu zbóż na rolnictwo, w tym na produktywność gospodarstw rolnych. Aneks zawiera bogate dane statystyczne i literaturę.

OSADKO M. P.: *Kooperatiwnaja forma sielskochozajstwiennowo proizwodstwa pri socializmie* (Spółdzielcza forma przedsiębiorstwa rolnego w socjalizmie). Moskwa 1963, Izd. Mosk. Uniw., s. 119.

Autor — profesor ekonomii politycznej na Wydziale Ekonomicznym Uniwersytetu Moskiewskiego, znany dobrze polskim czytelnikom z kurso-konferencji

organizowanych w Polsce (między innymi w Cieplicach) — uwypukla znaczenie spółdzielczych przedsiębiorstw rolniczych oraz ich specyfikę, odróżniającą je od przedsiębiorstw państwowych, a między innymi ich fundusze i zasoby, koncentrację i centralizację własności spółdzielczej, wynagradzanie za włożoną pracę, wytwarzanie i podział produktu społecznego między państwo i spółdzielnię, rozwój przedsiębiorstwa spółdzielczego ku wyższej postaci ogólnokrajowej.

PAWŁOWSKI K.: **Zagadnienie rejonizacji na tle sadownictwa pow. grójeckiego w latach 1880—1960**. Warszawa 1962, PWRiL, s. 176.

Ze względu na wznastające znaczenie i planowany dalszy rozwój produkcji ogrodniczej, autor zajął się jej rejonizacją na przykładzie pow. grójeckiego, jako rejonu sadowniczego. Po scharakteryzowaniu gleb, warunków klimatycznych, komunikacyjnych i ludnościowych oraz stosowanych płodozmianów i zmianowań, nawożeń i ochrony roślin — przeanalizowano: towarowość, osiągnięte ceny, obciążenia podatkowe, warunki kredytowe oraz inwestycje, związane z przechowywaniem i przetwarzaniem produkcji warzywniczej i owocowej. W powiązaniu z bilansem owocowym całej Polski i rynkiem warszawskim skonkretyzowano w zakończeniu wnioski, dotyczące planów perspektywicznych oraz środków administracyjnych i ekonomiczno-organizacyjnych, które pozwoliłyby na dalszy rozwój sadownictwa w rejonie pow. grójeckiego.

PLATE R., WOERMANN E., GRUPE D.: **Landwirtschaft im Strukturwandel der Volkswirtschaft** (Rolnictwo w przemianach struktury gospodarki narodowej), Hannover 1962, A. Strothe Verl., s. 96, Agrarwirtschaft, Sonderheft 14.

Autorzy: Plate — dyr. Instytutu Analizy Rynków Rolnych Zakładu Rolnictwa w Brunświku oraz Woermann — dyr. Instytutu Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Rolnych Uniwersytetu w Getyndze dokonali, przy udziale kilku współpracowników, analizy powojennych zmian strukturalnych, które już zaszły w NRF. oraz prognoz dalszych zmian, które mają zająć pod wpływem wspólnego rynku (EWG). Wychodząc od 1850 r. autorzy analizują rozwój przemian, dokonujących się w strukturze gospodarki narodowej Niemiec, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki rolnej, a więc: rynku artykułów rolnych (popytu, podaży i cen) oraz procesów dostosowawczych, zachodzących pod wpływem EWG i praktycznych wniosków, wynikających dla polityki rolnej.

Postęp w rolnictwie NRD—CSRS. Warszawa 1962 PWRiL, s. 321.

Wydano polskie tłumaczenie pracy: „Neue Technik und neue Technologie in der Landwirtschaft der CSRS und der DDR: Gemeinschaftsausgabe CSRS-DDR”. Przy omawianiu produkcji roślinnej i zwierzęcej zwrócono szczególną uwagę na problem bazy paszowej i racjonalny tucz swin oraz drobiu. Ponadto omówiono mechanizację w niemieckich spółdzielniach produkcyjnych. Wg wydawców tłumaczenie i publikowanie podobnych prac pozwala wymieniać doświadczenia między ościennymi krajami i przyczynia się w ten sposób do dalszego rozwoju produkcji metod produkcji rolnej.

FOYCK A. P. G.: **Farm studies in Iraq** (Studia nad gospodarstwami rolnymi w Iraku). Wageningen 1962 H. Veenman, s. 99 + tbl.

Agrarno-ekonomiczne badania nad sytuacją rolnictwa w Iraku zostały podjęte przez Laboratorium Ekonomiki Rolnej Krajów Tropikalnych Uniwersytetu Rolniczego w Wageningen (Holandia) w latach 1957—1959 w związku z projektami nawodnienia oraz melioracji dwu okolic Iraku (Bez oraz Hilla-Diwaniya). Publikacja zawiera ogólne informacje ekonomiczne o Iraku z zakresu handlu zagranicznego, rolnictwa, dochodu narodowego i ludności; bardziej szczegółowe dane o metodologii badań i obserwacji oraz ich wynikach w stosunku do struktury agrarnej, wielkości gospodarstw, gospodarki rolnej, środków utrzymania i dochodów ludności rolniczej.

RATAJCZAK K.: **Problemy zatrudnienia i płac w PGR**. Warszawa 1963 PWE, s. 216.

Po ogólnej charakterystyce PGR w ujęciu retrospektywnym — autor omawia problemy zatrudnienia i płac w PGR we wzajemnym powiązaniu ze sobą tych dwu zagadnień, a więc rodzajów wynagrodzeń (płaca w gotówce i w naturze oraz

dochód z gospodarstw pracowniczych), struktury zatrudnienia według wysokości zarobków, narzędzi, polityki płac, wykształcenia i kwalifikacji zatrudnionych w PGR oraz wpływu płac na wydajność pracy. W publikacji zgromadzono sporo interesujących materiałów statystycznych, stanowiących podstawę tak dla dalszych analiz jak i praktycznych wniosków.

The Rural housing situation in Europe (Sytuacja budownictwa wiejskiego w Europie). Geneva 1962 Econ. Commission for Europe, s. 77, XIX.

Komitet Mieszkaniowy Europejskiej Komisji Ekonomicznej ONZ podjął się w 1957 r. zbadania stosunków mieszkaniowych w rolnictwie europejskim z uwzględnieniem specyficznej problematyki społecznej, demograficznej i ekonomicznej, wyamającej się w związku z zachodzącymi w tej dziedzinie zmianami. Powyższe zagadnienia przebadano w 24 krajach europejskich (w tym również w Polsce) porównawczo z sytuacją w USA oraz w Izraelu — w podwójnym układzie. W układzie zagadnieniowym omówiono problematykę ekonomiczną i społeczną, politykę państwową, mierniki finansowe, organizacyjne i techniczne oraz podano 30 wniosków. W załączniku scharakteryzowano tendencje rozwojowe budownictwa wiejskiego w układzie terytorialnym dla Europy Zachodniej. Wschodniej wraz ze Związkiem Radzieckim oraz USA. Ponadto w tejże części omówiono budownictwo w Izraelu i zaopatrzenie wsi w wodę. Wreszcie w uzupełnieniu dołączono ilustracje i rysunki budownictwa wiejskiego z 17 krajów (w tym z Polski). Należy zaznaczyć, że zarówno dane liczbowe przytoczone dla Polski (np. dotyczące ludności zawodowo-czynnejj mieszkającej na wsi), jak też rysunki oraz ilustracje naszego budownictwa wiejskiego budzą zastrzeżenia i — jeśli chodzi o liczby — są niezgodne z danymi GUS. Sprawę wyjaśnia być może okoliczność, iż wśród wymienionych we wstępie współpracowników — brak było przedstawicieli Polski.

Sbornik zakonodatelnych aktov o zemle (Zbiór aktów ustawodawczych o ziemi) Moskwa 1962 Gos. Izd. Jurid. Lit., s. 300.

Drugie uzupełnione wydanie zbioru przepisów normatywnych w sprawie ziemi, zawiera najważniejsze akty prawne wydane w ZSRR oraz RFSRR, a regulujące stosunki rolne w zakresie: przydziałów ziemi dla potrzeb przedsiębiorstw i organizacji, kołchozów i sowchozów, praw i obowiązków użytkowników ziemi, sposobów i warunków przydziału ziemi dla indywidualnego budownictwa robotniczego i pracowniczego, ogrodnictwa, sadownictwa, leśnictwa, budowy domów indywidualnych, użytkowania ziemi w miastach i osiedlach robotniczych, przydziału ziemi dla celów państwowych i społecznych. W zbiorze zebrano tak przepisy podstawowe — konstytucyjne jak i wykonawcze do instrukcji włącznie, przydatne dla pracowników organów administracji, kierowników ko'chozów i sowchozów, przedsiębiorstw i organizacji, prawników, dla studiujących prawo i rolnictwo oraz innych obywateli użytkujących w ten czy w inny sposób ziemię.

Schriftenreihe der Karl-Marx-Universität Leipzig zu Fragen der sozialistischen Landwirtschaft (Seria prac Uniwersytetu Karola Marksa w Lipsku dotyczących problematyki socjalistycznego rolnictwa). Leipzig VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag.

W serii tej ukazały się następujące zeszyty:

Heft 1 — Rosenkranz O., Winkler G.; Zeuner F.: Ziele und Möglichkeiten der Produktion in der sozialistischen Landwirtschaft der DDR (Cele i możliwości produkcji w socjalistycznym rolnictwie NRD). 1961, s. 51;

Heft 2 — Oberdorf F., Petersen A., Mühle E.: Fragen des Futterbaus (Problemy uprawy roślin paszowych). 1960, s. 47;

Heft 3 — Wohlbier W., Bartsch K. H., Gramatzki F.: Aktuelle Probleme der Tierernährung (Aktualne problemy żywienia zwierząt). 1961, s. 59;

Heft 4 — Probleme der Feldwirtschaft in der sozialistischen Landwirtschaft (Problemy gospodarki polowej w socjalistycznym rolnictwie). 1961, s. 71;

Heft 5 — Liebenberg O., Müller H., Sperling L.: Höhere Leistungen in der Viehwirtschaft (Wyzsza wydajność gospodarki hodowlanej). 1961 s. 67;

Heft 6 — Viehwirtschaft im sozialistischen Grossbetrieb-Fleischwirtschaft in der EWG (Gospodarka hodowlana w dużym socjalistycznym gospodarstwie — Gospodarka mięsna w EWG). 1961, s. 76;

Heft 7 — Rosenkranz O., Winkler G., Lampe K. H.: Zur genossenschaftlichen Produktion in der Landwirtschaft und zur Nahrungsmittelversorgung (O spółdzielczej produkcji w rolnictwie i zaopatrzeniu w artykuły żywnościowe). 1961, s. 81;

Poszczególne zeszyty zawierają wykłady opracowane indywidualnie lub zbiorowo. Dotyczą one następujących zagadnień:

Zeszyt 1 — stanu i możliwości rozwojowych w dużych socjalistycznych gospodarstwach rolnych, perspektyw badań ekonomiczno-rolnych oraz ich znaczenia dla rozwoju socjalistycznego rolnictwa, zużycia środków spożycia, w szczególności artykułów produkcji zwierzęcej i tendencje ich rozwoju w NRD.

Zeszyt 2 — uprawy roślin paszowych, zwiększenia wydajności upraw zielonych; szkodników i chorób roślin oraz ich zwalczania;

Zeszyt 3 — aktualnych problemów nauki żywienia zwierząt i produkcji mięsa wołowego oraz drobiu;

Zeszyt 4 — upraw polowych na wielkich obszarach w socjalistycznych gospodarstwach rolnych i związanych z tym warunków oraz zagadnień ekonomicznych;

Zeszyt 5 — możliwości hodowlanych, warunkujących podniesienie wydajności produkcji bydła i trzody oraz intensyfikacji gospodarki drobiowej przy zastosowaniu osiągnięć nauki i uwzględnieniu ekonomicznej efektywności hodowli;

Zeszyt 6 — przewagi, co należy uznać za niezmiernie interesujące, wielkich gospodarstw rolnych w hodowli bydła oraz sprzeczności w gospodarce hodowlanej i mięsnej w krajach należących do EWG;

Zeszyt 7 — dróg wiodących do uspołdzielczenia produkcji rolnej w NRD oraz czynników wyznaczających spożycie i zaopatrzenie ludności w podstawowe artykuły spożywcze.

Wykłady przeznaczone są dla słuchaczy na poziomie uniwersyteckim i zawierają zazwyczaj fachową literaturę przedmiotu.

TICHONOW W. A.: Ekonomika i organizacja ispolzowanija tiechniki w kołchozach (Ekonomika i organizacja wykorzystania techniki w kołchozach). Moskwa 1963, Izd. Sielskochoz. Litier. Ż. i Pł., s. 262.

Wychodząc z założenia, iż poziom wydajności pracy zależy w dużej mierze od racjonalnego wykorzystania techniki, autor rozważa podstawowe zagadnienia podniesienia jej efektywności, wykrywania rezerw oraz możliwości podniesienia wydajności maszyn i w ten sposób obniżenia kosztów ich eksploatacji, a przez to samo obniżenia kosztów prac zmechanizowanych. Dyskontuje on przy tym doświadczenie przodujących mechanizatorów rolnictwa oraz brygad i kołchozów. Rzecz obliczona jest na kierownicze i specjalistyczne kadry kołchozowe oraz na wykładowców i studentów wyższych szkół rolniczych.

TOLPIEKIN S. Z.: Kompleksnaja mechanizacija sielskowo chozajstwa. Woprosy ekonomičeskoj efektiwnosti. (Kompleksowa mechanizacja rolnictwa. Zagadnienia efektywności ekonomicznej). Moskwa 1962 Izd. Ekonom. Lit., s. 140.

Publikacja traktuje o podstawowych zagadnieniach efektywności ekonomicznej kompleksowej mechanizacji, automatyzacji i elektryfikacji rolnictwa w całości oraz poszczególnych jego dziedzin i gałęzi, o lepszym wykorzystaniu ziemi, maszyn i siły roboczej, o podnoszeniu wydajności pracy i produkcji rolnej, przy jednoczesnym obniżaniu jej kosztów, a w związku z tym — wcielaniu postępu technicznego i przygotowaniu kadr fachowych oraz ekonomicznym uzasadnianiu odpowiednich zestawów maszyn.

WARRINER D.: Land Reform and Development in the Middle East. A Study of Egypt, Syria nad Iraq (Reforma rolna i rozwój na Bliskim Wschodzie. Studium o Egipcie, Syrii i Iraku). London 1962 Oxford Univ. Press, s. 238.

Drugie wydanie publikacji znawcy zagadnień agrarnych Bliskiego Wschodu i autora kilku prac z tego zakresu. Charakteryzuje on znaczenie reform rolnych z ekonomicznego i społecznego punktu widzenia dla Bliskiego Wschodu oraz podaje materiał źródłowy wraz z własną oceną reformy rolnej w Egipcie, ustroju społecznego i zmian technicznych zachodzących w krajach Półksiężycy, prywatnej przedsiębiorczości w Syrii, stosunków finansowych w Iraku oraz sił motorycznych, wywołujących zmiany na Bliskim Wschodzie. Obecne wydanie różni się od sygnalizowanego przez nas (w nrze 5 z 1959 r. w przekładzie rosyjskim), wydania I z 1957 r. tym, iż autor na podstawie osobistych obserwacji z 1961 r. opracował dodatkowy podrozdział o reformach agrarnych podjętych w Zjednoczonej Republice Arabskiej,

tzn. po połączeniu z Syrią i oczywiście przed ostatnim zamachem stanu. Materiały dotyczące wszystkich omówionych w poprzednim wydaniu krajów — z wyjątkiem Iraku — zaktualizowano.

Woprosy ekonomiki sielskowo choziajstwa na sowriemiennom etapie. Aktualne problemy ekonomiki rolnej). Moskwa 1963 Izd. WPSz. i AON pri CK KPSS, s. 176.

Praca zbiorowa, wykonana w Katedrze Ekonomii Politycznej Akademii Nauk Społecznych przy KC KPZR, traktuje o następujących zagadnieniach gospodarczych rolnictwa: racjonalnym wykorzystaniu ziemi jako możliwej do zużytkowania rezerwy w podnoszeniu rentowności sowchozów, zmianach struktury zasiewów, jako jednej z możliwości podnoszenia wydajności pracy, rozmieszczeniu upraw zbożowych oraz koncentracji produkcji, jako ekonomicznej podstawy elektryfikacji i mechanizacji, wykorzystania istniejących rezerw zatrudnienia w kołchozach, dalszym podnoszeniu i doskonaleniu kwalifikacji kadr kołchozowych, rozwoju nowych form upowszechniania produkcji kołchozowej, niektórych zagadnieniach metodyki obliczania wydajności pracy oraz renty różniczkowej.

WYCECH Cz.: Społeczna gospodarka rolna w polskiej myśli politycznej. Warszawa 1963 LSW, s. 440.

Dwuczęściowa publikacja zawierająca w cz. I zarys historyczny na temat społecznej gospodarki rolnej w polskiej myśli politycznej, a to: głównych kierunków rozwiązania sprawy chłopskiej, gminnej własności ziemi i społecznej gospodarki rolnej w okresie likwidacji feudalizmu w programach polskich ugrupowań politycznych, przeobrażeń w strukturze rolnej i reform agrarnych w Polsce w okresie kapitalistycznym oraz form realizacji idei społecznej gospodarki rolnej w Polsce Ludowej. Cz. II zawiera materiały źródłowe w odniesieniu do wyżej omówionych zagadnień.

ARTYKUŁY EKONOMICZNO-ROLNICZE

CHOJNACKA H.: Dochody gospodarki chłopskiej z produkcji rolniczej, Warszawa 1963, Życie Gospodarcze nr 23, s. 5.

Artykuł stanowi fragment szerszej analizy sytuacji ekonomicznej rolnictwa w 1962 r. dokonanej przez Instytut Ekonomiki Rolnej.

Dochody realne rolników w 1962 r. były niższe o 19% niż w roku poprzednim. Przyczyną tego był spadek produkcji o ok. 8,7%, przy tym produkcja roślinna spadła o 14,5%, zaś produkcja zwierzęca utrzymała się na poprzednim poziomie. To ostatnie było możliwe dzięki uruchomieniu zapasów z ubiegłego okresu. Ruch cen był na ogół korzystny dla rolników (wzrost o ok. 6,2%) przy mniejszym wzroście cen i usług nabywanych przez rolników (+ 2,1%). Wpływ wzrostu cen został jednak częściowo zniwelowany przez wzrost świadczeń finansowych o ok. 9,1%. Fundusz spożycia całej gospodarki chłopskiej uległ zmniejszeniu o 1,5%.

Ogólne nakłady na inwestycje uległy zmniejszeniu z 4,1 mld zł w 1961 r. do 3,8 mld w 1962. Spadek wydatków na inwestycje nie wiąże się tylko ze spadkiem dochodów, lecz również z niemożnością zaspokojenia całego popytu na zakup maszyn, narzędzi i materiałów budowlanych. Obecny poziom udzielanych kredytów inwestycyjnych pokrywa 30% pieniężnych wydatków rolników. Autorka podkreśla, że każda złotówka kredytu na budownictwo wiąże około 3 zł własnych środków pieniężnych oraz 2 zł w postaci własnej robocizny i materiałów miejscowych.

CRKVA F.: Rozbor vybavenosti státních statků zákládními prostředky a možnosti jeho využití (Analiza zaopatrzenia gospodarstw państwowych w środki trwałe i możliwości ich wykorzystania) Statistika a Kontrola, Praga 1963, nr 5, s. 202—213. Streszczenie rosyjskie i angielskie.

W zbadanych gospodarstwach stwierdzono znaczne różnice w wartości posiadanych budynków, urządzeń i maszyn w przeliczeniu na umowne jednostki — 1 sztukę bydła lub 1 ha odpowiedniego rodzaju użytków rolnych. Wyjaśniono też przyczyny tych różnic. Materiał ten posłuży do odpowiednich korektur w programie inwestycji i w opracowanym planie siedmioletnim.

Poza tym stwierdzono uchybienia w określaniu odpisów amortyzacyjnych środków trwałych i wydatków na remont bieżący, wysunięto propozycje szeregu usprawnień.

Przedmiotem analizy był również stan zatrudnienia i system płacy w zbadanych gospodarstwach, rodzaj i wielkość nakładów gospodarczych oraz koszty własne.

FRAJER S.: Rieszajuszczaja rol mechanizacii w intensyfikacii zemledielja (Decydująca rola mechanizacji w intensyfikacji rolnictwa). Ekonomika Sielskowo Chozajstwa, Moskwa 1963, nr 4, s. 54—61.

Badania wpływu mechanizacji na intensyfikację rolnictwa zostało omówione na podstawie danych kolchozów okręgu Krasnodarskiego w strefie czarnoziemnej. Zestawienia statystyczne podają wyniki produkcyjne kolchozów o różnym stopniu zaopatrzenia w maszyny, z czego wynika silny wpływ umaszynowania na wysokość plonów, produkcję brutto oraz dochodowość.

Dla porównania przytoczone są też wyniki z licznych kolchozów strefy nieczarnoziemnej, gdzie zastosowanie mechanizacji pozostaje na ogół znacznie w tyle, również i osiągnięcia produkcyjne są o wiele mniejsze.

Niezależnie od ogólnego omówienia znaczenia mechanizacji dla podnoszenia intensywności autor omawia też efektywność różnych rodzajów prac zmechanizowanych. Podkreśla też szczególnie znaczenie kompleksowej mechanizacji.

HLADIK L.: **Jak změřit jedním indexem zvyšování hektarových výnosů všech zemědělských plodin?** (Jak změřit jedním wskaźnikiem zwiększenie plonów wszystkich roślin uprawnych)? Statistika a Kontrola, Praga 1963, nr 5, s. 214—219. Streszczenie rosyjskie i angielskie.

W rozwiązywaniu powyższego zagadnienia autor wychodzi z założenia, że zwiększenie plonów można rozpatrywać bądź jako zwiększenie produkcji na niezmiennym obszarze, bądź odwrotnie, jako jej wzrost na mniejszej powierzchni. W ten sposób zwiększenie plonów można rozpatrywać jako oszczędność powierzchni, uzyskaną na skutek większych plonów. Oszczędność powierzchni można dodawać niezależnie od tego na uprawie jakich roślin ją uzyskano. Suma tej oszczędzonej powierzchni w porównaniu z powierzchnią faktycznie uprawioną daje podstawę do określenia poszukiwanego wskaźnika. Po odpowiednich przekształceniach autor podaje ostateczny wzór:

$$\frac{Q_1}{X_0} - p_1$$

gdzie

Q_1 = zbiór poszczególnych roślin w okresie badanym;

X_0 = plon roślin w okresie wyjściowym;

p_1 = obszar poszczególnych upraw w okresie badanym;

X_1 = plon roślin w okresie sprawozdawczym w końcowym wzorze został wyeliminowany przez wprowadzenie Q_1 .

HUNEK T.: **Flementy programu kółek rolniczych**, Nowe Rolnictwo, Warszawa 1963, nr 4, s. 8—10.

Wciąż aktualna sprawa programu kółek rolniczych sprowadza się do wyboru jednej z następujących alternatyw: kółka mają stopniowo przekształcać się z organizacji społeczno-zawodowej w przedsiębiorstwa, względnie kółka pozostają ruchem społeczno-zawodowym i oświatowym, tworząc w ramach swej organizacji określone przedsiębiorstwa; przedsiębiorstwa te miałyby za zadanie obsłużyć procesów produkcyjnych gospodarstw chłopskich przy pomocy sił fachowych, działałyby na zasadzie rentowności.

Autor rozważając jedną i drugą alternatywę skłania się do tej ostatniej. Wskazuje na to, że w ramach kółek rolniczych, w oparciu o Fundusz Rozwoju Rolnictwa, mogą działać różne przedsiębiorstwa usługowe i produkcyjne, przekraczające zakres działalności jednego kółka. Przykładem takich przedsiębiorstw są istniejące spółdzielnie usługowo-wytwórcze. Narazie brak doświadczeń z funkcjonowania podobnego rodzaju przedsiębiorstw, jednakże na tej drodze należy oczekiwać spełnienia społeczno-zawodowych zadań kółek rolniczych.

JANNERMANN G.: **Der allmähliche Übergang zu industriemässigen Produktionsmethoden in der sozialistischen Landwirtschaft** (Stopniowe przejście w socjalistycznym rolnictwie do przemysłowych metod produkcji). Zeitschrift für Agrarökonomik, Berlin 1963, nr 6, s. 161—166.

Przyswojenie w rolnictwie socjalistycznym metod produkcji stosowanych w przemyśle wysunięte jest jako program partii. Dotychczas często brak było jasności co należy rozumieć przez metody przemysłowe. Autor daje szereg przykładów i z kolei rozwija swój pogląd odnośnie kryteriów produkcji rolnej według metod przemysłowych. Omawia szczegółowo warunki, jakie temu winny towarzyszyć, jak koncentracja, specjalizacja, kooperacja oraz planowanie perspektywiczne produkcji. Domaga się jednocześnie, by w samej technologii procesu produkcyjnego element industrializacji znalazł większe niż dotąd zastosowanie. To stanowi ważne zadanie do wspólnego rozwiązania tych spraw przez naukę i praktykę.

Jako dalsze niezbędne zadania wymienione są następujące: przeprowadzenie prac urzędniowych w gospodarstwach, stosowanie współzawodnictwa w produkcji, przekwalifikowanie zawodowe pracujących w produkcji rolnej, wytworzenie kadry kierowników brygad i specjalistycznych grup produkcyjnych.

KORKUNOW I.: **Rozwój kooperatiwnowo stroja w jewropiejskich stranach socjalizma.** (Rozwój ustroju spółdzielczego w europejskich krajach socjalistycznych). Woprosy Ekonomiki, Moskwa 1963, nr 1, s. 73—83.

Autor omawia rozwój uspołecznionych form rolnictwa w krajach demokracji ludowej w przekroju ostatnich lat. Podkreśla różnice dróg, jakimi to odbywa się w porównaniu ze Związkiem Radzieckim, wskazuje też na specyfikę ustrojową tych krajów. Omawia wszystkie trzy typy spółdzielni produkcyjnych i ich zastosowanie w poszczególnych krajach. Podkreśla odrębność rozwiązania sprawy uspołeczniania produkcji rolnej w Polsce.

Niektóre doświadczenia wszystkich krajów demokracji ludowych na odcinku spółdzielczości produkcyjnej są do siebie zbliżone. W szczególności, we wszystkich krajach utrzymana jest działka przyzagrodowa. System opłaty pracy odbywa ewolucję w kierunku zaliczkowania pieniężnego przy zachowaniu dniówki obrachunkowej jako miary oceny pracy.

Autor omawia też materialno-techniczną bazę rozwoju spółdzielczości. We wszystkich krajach przejawia się tendencja do powiększania rozmiarów spółdzielni drogą łączenia ich w kompleksy, jednakże obecnie istniejące różnice średnich obszarów spółdzielni są bardzo znaczne: w NRD — 200—280 ha; w Czechosłowacji 500 ha; w Rumunii 1200—1500 ha w Bułgarii 4200—4500 ha.

W końcu autor omawia osiągnięcia produkcyjne spółdzielni w różnych krajach w ostatnich latach.

MANIECKI F.: **Metoda preliminowania pracy i siły pociągowej w gospodarstwie rolniczym.** Roczniki Nauk Rolniczych, Warszawa 1963, Tom 77-6-1, s. 117-144. Streszczenie rosyjskie i angielskie.

Na wstępie autor daje krótki przegląd badań zapotrzebowania pracy w rolnictwie od początku nauk ekonomiczno-rolniczych. Stwierdza, że to zagadnienie w nauce odbyło dużą ewolucję, aczkolwiek praktyka określenia niezbędnej pracy pozostaje w tyle.

Dla preliminowania pracy i siły pociągowej w gospodarstwie rolnym niezbędne jest określenie zapotrzebowania jej dla każdej rośliny uprawnej z podziałem na okresy, na jedną sztukę inwentarza żywego oraz na ogólnogospodarskie potrzeby. Niezbędny też jest podział roku na okresy prac polowych z określeniem preliminowanych ilości osobodni pracy i jednostek siły pociągowej.

Autor podaje szereg norm zapotrzebowania pracy w produkcji roślinnej i zwierzęcej, określonych w ciągu trzech lat, na podstawie danych zebranych w sześciu państwowych gospodarstwach rolnych położonych w różnych rejonach kraju.

MANTEUFFEL R., KIERUL Z., KUŚMIDER T.: **Próba dalszego urealnienia i uorganicznienia rachunku jednostkowych kosztów w produkcji w rolnictwie.** Roczniki Nauk Rolniczych, Warszawa 1963, Tom 77-6-1, s. 1—18. Streszczenie rosyjskie i angielskie.

Autorzy rozpatrują na przykładzie materiałów doświadczalnych teoretyczny problem metod liczenia jednostkowych kosztów produkcji, co przy organizacji gospodarstwa ma ważne znaczenie praktyczne. Jako wskaźnik podstawowy przyjmuje się koszt własny jednostki zbożowej z całego gospodarstwa bez kosztów ogólnogospodarskich. Zastosowano odmienny od tradycyjnego sposób liczenia kosztów jednostkowych przez wprowadzenie poprawek do dwóch podstawowych elementów kosztów — obornika i stanowiska pod określone rośliny.

W szczególności nakład związany ze stosowaniem obornika rozkłada się w proponowanym przez autorów stosunku na wszystkie pola w płodozmianie, przez co unika się błędu obciążenia tym kosztem roślin, pod które bezpośrednio stosuje się obornik (głównie dotyczy to okopowych).

Jako koszt stanowiska określa się tą część kosztów produkcji wsiewek, strączkowych i motylkowych, która przechodzi na roślinę następczą, ponieważ powoduje zwiększenie jej plonu.

Przeprowadzone badania stanowią wstępną część dalszych zamierzonych udoskonalień przyjętej metody. Autorzy dążą do wypracowania takiej uproszczonej metody organicznej, która pozwoli na ustalenie rzeczywistego kosztu jednostkowego poszczególnego artykułu mnożąc ilość jednostek zbożowych w jednostce danego artykułu przez średni ważony koszt jednostki zbożowej w całym gospodarstwie.

NOWICKI W.: **Elementy prakseologiczne w naukach ekonomiczno-rolniczych.** Roczniki Nauk Rolniczych, Warszawa 1963, tom. 76-6-4, s. 649—731. Streszczenie rosyjskie i angielskie.

W różnych rodzajach działalności ludzkiej praktyka od dawna dąży do wypracowania określonych kryteriów poprawnego działania. Doświadczenia praktyki są uogólnione przez teorię poprawnego działania — prakseologię.

Nauki ekonomiczne obejmują wiedzę o gospodarowaniu, tj. o określonego rodzaju działalności, w której również dadzą się wyodrębnić zasady prakseologiczne. Odnosi się to w równej mierze do nauk ekonomiczno-rolniczych, gdzie autor wyodrębnia następujące elementy prakseologiczne: poznanie procesu gospodarczego w całej jego złożoności ekonomicznej, socjologicznej itp. jako ciągu zdarzeń; ujmowanie instytucjonalne procesu gospodarczego jako działalności określonych podmiotów o różnorodnej specyfice; oparcie się na faktach na szerokiej bazie doświadczalnej — statystycznej, ankietowej, monograficznej; dawanie przesłanek normatywnych dotyczących rodzajów i sposobów działalności gospodarczej; określenie kryteriów gospodarczości jako kompleksowo pojmowanej miary optymalnej efektywności wyniku; postulowanie rozwoju gospodarczego jako syntezy myślenia i działania gospodarczego.

Współczesny rozwój nauk ekonomicznych, a szczególnie ekonomiczno-rolniczych, idzie w tym kierunku, że w coraz większym stopniu występują w nich elementy prakseologiczne. Nauka staje się bardziej adekwatną do rzeczywistości i zbliża się tym samym do praktyki.

POETHE W., WALTER R.: **Auschöpfung der Reserven in der Landwirtschaft** (Wykorzystanie rezerw w rolnictwie) Wirtschaftswissenschaft, Berlin 1963, nr 5, s. 686—696.

Jako niewykorzystane rezerwy w rolnictwie pojmuje się te potencjalne możliwości zwiększenia produkcji, jakie istnieją w poszczególnych gospodarstwach. Chodzi tu głównie o spółdzielnie produkcyjne.

Możliwości zwiększenia produkcji wypływają z jednej strony z zastosowania lepszej techniki produkcyjnej i oszczędności, z drugiej strony z przyswojenia tych form organizacji produkcji, jakie daje bardziej uspołeczniony III typ spółdzielni w porównaniu z typem I. Autorzy podają szereg przykładów możliwości zwiększenia produkcji na tej drodze. Jednakże członkowie spółdzielni sami muszą dążyć do uruchomienia tych rezerw. Autor przestrzega przed stosowaniem, szczególnie w spółdzielniach typu I, środków administracyjnego oddziaływania.

Hasło wysunięte przez IV zjazd partii „Co jest korzystne dla społeczeństwa powinno być korzystne też dla każdego przedsiębiorstwa, jak i dla każdego zatrudnionego w przedsiębiorstwie” nie jest jeszcze w rolnictwie należycie realizowane. Stąd powstają dla nauki zadania wypracowania sposobów wprowadzenia tej zasady w życie.

PYTKOWSKI W.: **Efektywność nakładów w gospodarstwach chłopskich,** Roczniki Nauk Rolniczych, Warszawa 1963, Tom 76-G-4, s. 733—779. Streszczenie rosyjskie i angielskie.

Badania są oparte na materiałach 715 gospodarstw prowadzących rachunkowość dla Instytutu Ekonomiki Rolnej. Obszar tych gospodarstw waha się od 2,5 do 18,5 ha. Na ziemiach gorszych przeważają gospodarstwa większe, na lepszych mniejsze. Efektywność nakładów jest większa na ziemi słabszej niż na lepszej.

Nakłady materiałowo-pieniężne wywołują następujący efekt produkcyjny: każde złotówce nakładu odpowiadają dwa złote produkcji globalnej i jeden złoty dochodu rolniczego. Autor oblicza funkcje regresji produktywności i dochodowości badanych gospodarstw.

Materiał zbadany pochodzi z roku gospodarczego 1956/57, po którym to okresie nastąpiły dość duże zmiany na korzyść rolnictwa. Niemniej nie można odmówić tym materiałom wartości informacyjnej, jeżeli chodzi o określanie wzajemnej zależności nakładów i wyników.

Praca ma poza tym charakter metodologiczny, m. in. podaje zastosowanie tzw. korelacji kwalitatywnej.

ROMANIENKO G.: **Mietodika szczota wałowowo i czystowo dochodów** (Metoda obliczenia dochodu globalnego i dochodu czystego). Ekonomika Sielskowo Choziajstwa, Moskwa 1963, nr 1 s. 25—37.

Na wstępie podane są definicje dochodu globalnego i dochodu czystego oraz wskazano na znaczenie tych pojęć dla ekonomiki i organizacji gospodarczej kolchozów. Dalej autor omawia dwa sposoby obliczania tych dochodów. Metoda produkcyjna polega na określeniu tych wielkości dla całego gospodarstwa, dla poszczególnych działów i gałęzi według cen bieżących faktycznie uzyskiwanych. Metoda rozdzielcza polega na szczegółowym wyliczeniu podziału wytworzonego dochodu na różne cele. Ilustracja tego podana jest w przejrzystym schemacie. Te dwie metody uzupełniają się wzajemnie.

W końcu przytoczone są wskazówki dla określania normatywnych wskaźników efektywności ekonomicznej kolchozów.

Powyższy artykuł stanowi jeden z wykładów w ramach zaocznego szkolenia prowadzonego przez czasopismo.

SIEMIONOW W.: Pribyl sowchozow i jego raspriedielenje (Dochód sowchozów i jego rozdysponowanie) *Ekonomika Sielskowo Choziajstwa*, Moskwa 1963, nr 1, s. 101—110.

Omawiając obowiązujące zasady rozdysponowania dochodu sowchozów, autor proponuje dokonanie szeregu ulepszeń.

Istotne znaczenie dla zwiększenia opłacalności produkcji w sowchozach miało utworzenie jeszcze w roku 1948 funduszu na rozbudowę gospodarstwa. Obecnie ze względu na scentralizowanie funduszu inwestycyjnego konieczność istnienia funduszu na rozbudowę w dotychczasowych rozmiarach nie ma uzasadnienia. Przy tym faktyczne rozdysponowanie tych środków odbiega od pierwotnych założeń, gdyż z tego funduszu są pokrywane braki środków obrotowych sowchozów deficytowych.

W celu zainteresowania sowchozów w wykorzystaniu tego funduszu w sposób najbardziej celowy autor proponuje użycie go na cele bytowo-kulturalne załogi i na budownictwo mieszkaniowe.

Poza tym autor omawia system premiowania pracowników za ponadplanowy dochód, wypowiadając się za tym, by fundusz premiiowy był ustalany proporcjonalnie do osiąganego dochodu w każdym sowchozie, nie zaś jednakowo dla wszystkich sowchozów.

Pozostałe uwagi i wnioski autora dotyczą różnych szczegółów technicznych rachunku finansowego.

SLIWIŃSKA S.: Próba analizy warunków życia i pracy kobiet gospodyń wiejskich w Polsce. *Roczniki Nauk Rolniczych*, Warszawa 1962, T. 76-G-4 s. 823—846 oraz 1963, T. 77-G-1, s. 231—252. Streszczenie rosyjskie i angielskie.

Omawiane dwa artykuły podają wyniki badań dokonanych przez autorkę w oparciu o 472 ankiety wypełnione przez gospodynie domowe, 102 informacje zebrane bezpośrednio w chłopskich gospodarstwach oraz dzienniki czynności 12 gospodyń.

Zebrany materiał obrazuje zakres pracy i obowiązków gospodyni domowej na wsi jako siły roboczej w domu i w gospodarstwie, wychowawczyni dzieci i współodpowiedzialnej za wszystkie sprawy bytowe i kulturalne rodziny chłopskiej.

W zbadanych gospodarstwach kobieta pracuje w ciągu całego roku przeciętnie 15 godzin, mając następujący rozkład dnia roboczego: dom — 33%, gospodarstwo rolne 54%, zarobki uboczne 8%, osobiste 5%.

W drugiej części artykułu autorka omawia całokształt warunków, jakie są niezbędne dla rozwiązania problemu pracy gospodyni wiejskiej w zakresie ochrony zdrowia, opieki nad dzieckiem, oświaty i wychowania, kultury, sieci usług. Omawia też udział kobiet w zrzeszeniach zawodowych i spółdzielczych.

The World Food Situation (Światowa sytuacja żywnościowa). *Monthly Bulletin of Agricultural Economics and Statistics*, Rzym 1963, nr 4, s. 1—10.

W ramach prac FAO zostało opracowane „Trzecie sprawozdanie o światowej sytuacji żywnościowej”, obejmujące trzy okresy: przedwojenny (1934—38), powojenny (1948—52) oraz ostatni (1957—59). Przegląd ten został oparty na materiałach statystycznych obrazujących stan wyżywienia 80 krajów obejmujących 95% ludności świata.

Powyższe dane pokazują różnice w zaspokajaniu potrzeb żywnościowych krajów wysoko rozwiniętych (powyżej 2 700 kal.) i nisko rozwiniętych (poniżej 2 200 kal.). Rozpiętość poziomów spożycia dla różnych krajów jest tu bardzo znaczna i wyraża

się stosunkiem 3,4:1. W skali światowej ogólny poziom spożycia na głowę wzrósł w stosunku do przedwojennego o 6%.

Wartość odżywcza diety w skali światowej wyrażona w kaloriach nie uległa zmianie, jednakże ten niezmienny statystycznie obraz jest uzyskany dzięki temu, że polepszyła się dieta grup wysokokalorycznych przy pogorszeniu się niskokalorycznych.

Sprawozdanie omawia szczegółowo dwie charakterystyczne cechy sytuacji żywnościowej krajów słabo rozwiniętych: niedożywianie ludności, co wyraża się w jakościowych brakach niezbędnych składników, głównie białka zwierzęcego oraz niedostatek żywności, tj. głodowanie z powodu braku niezbędnego pokarmu.

W końcu sprawozdanie rozważa perspektywy sytuacji żywnościowej. Jako konkluzję podaje, że jeśli ludność świata wzrośnie zgodnie z prognozą FAO, to dla zaspokojenia potrzeb w roku 1975 ilość żywności musi wzrosnąć o połowę, a do końca stulecia prawie trzykrotnie.

WOS A.: Problem przewidywania cen przyszłych w badaniu elastyczności produkcji rolniczej. Roczniki Nauk Rolniczych, Warszawa 1963, tom 77-G-1, s. 41—60, Streszczenie rosyjskie i angielskie.

Z pojęciem funkcji produkcji w rolnictwie wiąże się problem reakcji producenta na kształtowanie cen. Ceny przeszłe i bieżące nie mogą tu być brane pod uwagę, natomiast decydujące są ceny przyszłe.

Autor szczegółowo omawia mechanizm przewidywania cen przyszłych w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Wprowadza wzór współczynnika elastyczności przewidywanych cen. W badaniach empirycznych nad procesem przewidywania cen rolnych i w ocenie przydatności poszczególnych metod powoduje się na osiągnięcia nauki amerykańskiej, m. in. Heady'ego dając szereg przykładów skuteczności tych przewidywań.

ZALESKI M.: Efektywność inwestycji i organizacji gospodarstw na zmeliorowanych trwałych użytkach zielonych w PGR. Roczniki Nauk Rolniczych, Warszawa, 1963, tom 77-G-1, s. 145—216. Streszczenie rosyjskie i angielskie.

Badania zostały przeprowadzone w czterech gospodarstwach założonych na zmeliorowanych użytkach zielonych. Trzy gospodarstwa o obszarze 1043 ha, 983 ha i 1341 ha na zmeliorowanych torfach mają około 90% łąk i pastwisk i tylko 10% gruntów ornych. Czwarte gospodarstwo o obszarze 272 ha ma 52% gruntu ornego, 47% łąk i 1% stałych plantacji wikliny.

Badania efektywności inwestycji przeprowadzono metodą bilansowo-analityczną, uwzględniając istniejący stan inwestycji w obecnej organizacji gospodarstw. Niezależnie od tego zastosowano też metodę modelową, gdzie autor opracował dla każdego gospodarstwa szereg wariantów przyjmując różny poziom inwestycji, organizacji gospodarstwa i wydajności.

Najlepsza efektywność inwestycji, w formie zwrotu nakładów (posiłkowano się metodą modelową), była uzyskana dla gospodarstw o kierunku produkcji łąkowym bezinwentarzowym, opartym na suszarnictwie i sprzedaży siana.

Efektywność kierunku mlecznego wyższa jest w gospodarstwach o kierunku produkcji rolno-łąkarskiej, niż w łąkarskiej. To daje wskazówki odnośnie kierunku inwestycji w pierwszym okresie organizacji gospodarstw; chodzi o uruchomienie produkcji w sposób najbardziej efektywny, by móc wygospodarować środki na dalsze zainwestowanie gospodarstw, które pozwoli im nadać kierunek hodowlany.